

İSLAM'IN IŞIĞINDA HACCIN MANEVÎ BOYUTU

Hazırlayan:
Binali ÖRNEK

Kabe, tevhid dininin yeryüzündeki ilk mabedidir. Bütün Müslümanların birlik ve beraberlik sembolüdür. Allah'a ibadet edilmek üzere, yeryüzünde ilk yapılan ibadethane Kâbe'dir. Buraya Allah'ın evi anlamında "Beytullah" denilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah ona "Evim" diyerek şerefini yükseltmiştir. Yaklaşık olarak 13 metre yüksekliğinde, 12 metre boyunda ve 11 metre genişliğinde, taştan yapılmış dört köşeli bir binadır.

Kâbe yeryüzündeki en eski mabettir. İlk olarak Hz. Adem tarafından inşa edildiği kabul edilir. Bu mübarek bina, Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail tarafından yeniden yapılmıştır. Hz. İsmail taş taşımış, Hz. İbrahim de duvarları örmüştür. Duvarlar yükselip yerden erişilmez olunca, oğlu İsmail "Makam-ı İbrahim" adı ile ziyaretgâh olan taşı getirmiş, Hz. İbrahim bu taşı, iskele olarak kullanmıştır. Ayrıca Hz. İsmail'in Ebu Kubeys dağından getirdiği "Hacer-i Esved" denilen siyah taşı da Hz. İbrahim, tavafa başlanacak yere işaret olarak, halen bugün bulunduğu köşeye yerleştirmiştir. Bina tamamlanınca ilk tavafı yapan Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail olmuştur.

Mescid-i Haram çeşitli zamanlarda yenilenmiştir. Bugünkü şekli Miladi 1635 tarihinde Osmanlı padişahı Dördüncü Sultan Murad Han tarafından yaptırılmıştır.

Harem-i Şerifde namaz kılmanın sevabı büyüktür. Peygamber (s.a.s.) efendimiz bir hadis-i şeriflerinde buyuruyor: "Mescidimde kılınan bir namaz, Mescid-i Haranı hariç, başka mescidlerde kılınan hin namazdan daha faziletlidir. Mescid-i Haranı'da kılınan bir namaz ise, diğer mescidlerde kılınan yüzbin namazdan daha faziletlidir." (İbn-i Mâce, c. 4, s. 221) Hac, birlik ve kardeşlik mefhumunun fikir halinden fiil haline gelmesini temin eden bir ibadettir. Çünkü bir şeyin gerçekleşmesi ancak onun yaşanması ile mümkündür. Belli mekânlarda ve belli zamanlarda topluca yapılması zorunlu olan bu ibadet, Müslümanların kader birliğini tayin eder.

Hac, İslâm'ın beş farzından biridir ve en son farz kılınanıdır. Bu ibadetle, İslâm nihaî gayesini temsil eder. Oruçla kötü arzulardan kurtulan, zekâtla, fedakârlık duyguları gelişen, namazla ruhen yükselen mümin, ancak bu durumları kazandıktan sonra Allah'a lâıyk bir kul olabileceği için, hac ile de kendisini Allah'a arz ve takdim etmek imkânına kavuşur. Hacıların Kabe'ye saygı göstermeleri Cenab-ı Hak'a saygı göstermeleri demektir. Kâbe'den daha kıymetli de insanın gönül dünyasıdır. Bu yolculukta hacı adayları arkadaşlarının gönül dünyalarını incitmemeye gayret göstermelidirler. Bu hususta Yunus Emre şöyle der:

"Ak sakallı pir koca Bilmez ki hali nice Emek vermesin hacca Bir gönül yıkar ise."

İslâm dünyasının dört bir yanından koşarak hacca gelen Müslümanlar, mahşer yerinin ve hesap gününün bir benzeri olan Arafat'ta toplanırlar. Allah'ın emirlerini kayıtsız ve şartsız yerine getireceklerine samimiyetle ve göz yaşlan içinde söz verirler. Vasıtasız olarak, doğrudan doğruya Allah'a hitap ederek, emre âmâde ve hizmete hazır olacaklarını: "Lebbeyk, Allahümme Lebbeyk, lebbeyke lâ şerike leke lebbeyk, İne'l hamde ve'nni'mete leke ve'l-mülk, Lâ şerike lek..." "Rabbim, dâvetine sözüm ve özümle tek-râr tekrâr icâbet ettim, emrine boyun eğdim. Rabbim senin dâvetine icâbet, boynumun borcudur. Senin eşin ve ortağın yoktur. Rabbim, bütün varlığım ile sana yöneldim. Hamd senin, nimet senin, mülk de senin. Bütün bunlarla eşin ve ortağın yoktur senin." Nidaları ile cevap verirler. Haccın

Allah'a karşı bir ant, müminlerin kendi aralarında da bir kardeşlik anlaşması olduğu düşünülünce, hacın farz kılınmasındaki hikmet anlaşılabilir olur. Çünkü insan bir defa ant içer ve bir defa söz verir.

Hacı adayları Arafat'tan Müzdelife ve Mina'ya doğru harekete geçerler. Bu yürüyüş, İslâm'ın şan ve şerefini temsil eder; aynı zamanda buna katılan Müslümanların örnek diye insanlığa takdim edilmesi manasını gösterir. Sonsuz kudret sahibi olan Allah'ın adına dualar okuyarak, yalnız O'nun büyüklüğünü kabul edip, eşsiz adını terennüm ederek, ağır ağır yol alan bu Allah aşıkları, bir sel gibi akmaya başlarlar. Kû'ân-ı Kerim'de Cenab-ı Hak: "(Hac mevsiminde ticaret yaparak) Rabbinizden gelecek bir lutfu (kazancı) aramanızda size herhangi bir günah yoktur. Arafat'tan ayrılıp akın ettiğinizde Meşâr-i Haram da Allah'ı zikredin ve O'nu size gösterdiği şekilde anın. Şüphesiz siz daha önce yanlış gidenlerden idiniz." buyurmaktadır. (Bakara, 198) Yüzbinlerce insanın hep aynı tarafa vakur adımlarla yürümesi, insana dehşet ve heyecan veren bir olaydır. Bütün hac boyunca hacılar kefeni benzeyen ve adına "ihram" denen dikişsiz bir elbise giyerler. Bu hareket, insanın ölmüş ve dünya ile olan bütün irtibatını kesmiş olduğunu gösterir. İhramın bir başka anlamı da, insanların mal, mülk, rütbe, makam gibi dünyadaki önem verdikleri varlıklardan tamamen sıyrılarak gerçek eşitliği tatmalarıdır. Kefeni andıran ihram içindeki hacıların Arafat Vakfesine durması aynı zamanda mahşer gününün bir örneğidir. Bu manzara ömür boyu insana ölümü ve dirilmeyi hatırlatır.

Kâbe etrafında tavaf, tevhid fikrini temsil etmektedir. Bu hareketin İçtimaî hayata ait olan mânâsı, birlikten ayrılmamak ve bu birliği korumaya çalışmaktır. Ferdî hayata ait mânâsı ise daha derin hakikatları ihtiva etmektedir. Çünkü gökler yedi kattır, insandaki nefis de yedi tanedir. Her dönüşte bir merhale, bir menzil aşılarak yedi kat göklerin üstüne çıkmak, maddî âlemin üstüne yükselmek demektir. Ayrıca iç dünyamızda yedi basamaklı olan nefsin en aşağı basamağından en üst basamağına yükselmesidir. Yani nefis-i emmâreden nefis-i mutmainneye çıkarak, hayvanî hayattan kurtulup, ruhanî hayata kavuşmak demektir. Kâbe'yi tavaf, kâinat nizamından alınmış bir ibadettir. Seyyareler güneş, elektronlar çekirdek, pervaneler kandil etrafında döner; böyle bir merkez etrafında dönmek ona aşkla bağlılık anlamına gelir. Kur'an-ı Kerim'de Cenab-ı Hak: "Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan her şey O'nu teşbih eder. O'nu övgü ile teşbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Ne var ki siz onların teşbihini anlamazsınız..." buyurmaktadır. (İsrâ, 44) Tabiat ilimlerindeki gelişme bu ayetin açıklamasına yardımcı olmuştur. Nitekim, önceleri cansız ve hareketsiz olduğu sanılan varlıklar da dahil olmak üzere bütün eşya atomlardan meydana gelmiştir. İşte Atom çekirdeklerinin etrafındaki elektronlar, sürekli ve muntazam bir şekilde çekirdeğin etrafında dönmektedirler ki, bu durum Kur'an-ı Kerim tarafından Allah'ı teşbih olarak ifade edilmiştir. Bu bakımdan, İslâm'ın sembolü olan Kâbe etrafında dönmek; dine gönül vermek onun etrafında pervane kesilmek ve Allah'a bütün kalbiyle bağlanmaktır.

Peygamberimiz (s.a.s.) bir defa hacca gitmiştir, bu da Vedâ Haccı olmuştur. Birden fazla haccetmek farz değildir. Vedâ kelimesi, sanki daha önceleri birçok defalar gitmiş de bir de vedalaşmak üzere son defa gitmiş zannını veriyor. Gerçi Peygamberimiz birçok defalar Mescid-i Haram'a gitmiş ve tavaf etmiştir. Fakat bu ziyaretler hacın farz olmasından önce ve hac mevsiminin dışında yapılmıştır. Hac, Mekke'nin fethinden sonra ve hicretin 9'uncu senesinde farz kılınmıştır. Fakat o sene Peygamberimiz dış münasebetlerle fazla meşgul olduğundan dolayı kendisi gitmemiş, hac kafilesi başkanlığına Hz. Ebû Bekir'i tayin etmiştir.

Ertesi yıl Hz. Peygamber hacda kendisinin de bulunacağını söyledi. Bu haber Müslümanlar arasında büyük sevinç uyandırdı. Peygamberimizle beraber hacca gitmek için, o zamana kadar görülmemiş bir kalabalık iştirak etti. Peygamberimiz, Kur'an'ın en son emirlerim ve hac konusundaki kendi tavsiyelerini ümmetine tebliğ etti. Bu hacca Vedâ Haccı denmesinin sebebi, Peygamberimizin hacdan döndükten üç ay kadar sonra ahirete teşrif etmiş olmasındandır. Eğer Hz. Peygamber iki defa hacca gitmiş olsaydı, Müslümanlar da birinci gidiş farz ikinci gidiş sünnet olurdu. Çünkü Peygamberin her hareketi bizim için yapılması gereken bir emir mahiyetindedir.

Kur'an-ı Kerim'de Allah: "Şüphe yok ki Safa ile Merve Allah'ın koyduğu nişanlardandır. Her kim Beytullah'ı ziyaret eder veya umre yaparsa onları tavaf etmesinde kendisine bir günah yoktur. Her kim gönüllü olarak bir iyilik yaparsa şüphesiz Allah kabul eder ve (yapılanı) hakkı ile bilir." buyurmuştur. (Bakara, 158) Safa ile Merve, Kâbe'nin doğu tarafındaki iki tepenin adıdır. Hâcer validemiz oğlu Hz. İsmail için su ararken bu iki tepe arasında yedi defa koşmuştur. Bugün hac ve umre için Beytullah'ı ziyaret ve tavaf edenler, aynı zamanda Safa ile Merve arasında sa'y ederler. Ayette, iki tepe arasında sa'y etmekte (gelip-gitmekte) günah yoktur denilmiştir. Çünkü cahiliye devrinde her iki tepede de birer put vardı. Her ne kadar İslâm bu putları kaldırırsa da bazı kimselerin içinde bir şüphe kaldı. İşte yukarıdaki ayetle bu şüphe tamamen giderilmiş oldu.

Birden fazla hacca gitmek, Bakara suresinin 158'inci âyetinde yukarıda da bildirildiği gibi bir tatavvudur. Farz ve vacib olmadığı halde, fazla sevap için nafîle olarak yapılan ibadetlere "Tatav- vu" veya "Nafîle" adı verilir. Başka bir deyişle tatavvu; hiç bir emir ve mecburiyet olmadan kulun kendi isteği ile yaptığı birtakım iyi işlerdir. Çünkü dindeki farz, vacib, sünnet ve tatavvu vazifelerinin ehemmiyet derecesini ve onları bu sıraya göre yapmak gerekmektedir. Bu itibarla birden fazla olarak hacca gitmek isteyen bir Müslüman, bu isteğin diğer vazifelerini aksatıp-aksatmadığına, bu paranın dine hizmet için daha verimli bir yere bağış edilmesinin mümkün olup-olmadığına dikkat etmelidir. Çünkü nafîle olarak hacca gitmekten ise o parayı Müslümanların ihtiyaçlarına ve umumun faydasına harcamasının daha efdal olduğuna dair verilmiş fetvalar vardır. Her sene nafîle olarak hacca gitmektense, akrabalarımızın, komşularımızın vatandaşlarımızın ve vatanımızın zaruri ihtiyaçlarını karşılamak dinimizce daha sevap olabilir.

1- Kır'ârı'nın Getirdiği - Emin ŞİK.

2- Kurban Kesmenin Psikolojik Temelleri - Doç Dr. Ali Murat DARYAL.

3- Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli - Türkiye Diyanet Vcıkfı.

4- Diyanet İslâm İlmihali.

5- Hac Rehberi - İrfan YÜCEL - Türkiye Diyanet Vakfı.